

Motion till riksdagen 2005/06:Ub283

av **Sten Tolgfors m.fl. (m)**

En gymnasieskola med valfrihet och kvalitet

1 Sammanfattning

Ett av de största problemen i dagens gymnasieskola är att så få avslutar sina studier inom avsedd tid. Många elever upplever för lite frihet, att det är för mycket stress, att undervisningen är för styrd och att för mycket är obligatoriskt. Utvärderingar talar om bristande helhetssyn samtidigt som generaliseringar prioriteras framför specialisering och djup.

Utgångspunkten för Moderata samlingspartiets förslag till reformering av gymnasieskolan är att stärka kvaliteten i utbildningen, att det skall finnas frihet för eleven att påverka utbildningens inriktning och att fördjupning av kunskaper skall löna sig.

Vi tror på ungdomarnas inneboende kraft. De ensamma vet vad de vill med sina liv. Gymnasieskolan skall inte vara en förlängd grundskola. Det är en frivillig utbildning, som bygger vidare på grundskolans kunskaper. Eleverna skall därför ha rätt att styra sina studier, vilket kräver stort utrymme för egna val.

Elever som väljer en yrkesutbildning skall gå kurser som leder till anställningsbarhet inom yrket, inte tvingas till att läsa in behörighet för högskolan. Vår utgångspunkt är att egna självständiga val ökar ansvarstagandet och motivationen. I kombination med tydliga signaler om vilka kursval som krävs för att klara framtida högskolestudier eller bli anställningsbar i ett yrke bör detta stoppa den stora utslagningen av elever från gymnasieskolan och leda till såväl bättre resultat som nöjdare elever.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning.....	2
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
4	Dagens gymnasieskola	4
4.1	Fler och fler klarar inte gymnasieskolan inom avsedd tid	4
4.2	Dåliga förkunskaper från grundskolan	5
4.3	Högskolans behörighets- och antagningsregler skickar fel signaler	5
5	Utgångspunkter för den moderata politiken	5
5.1	Ingen radikal omläggning av gymnasiets struktur	5
5.2	Gymnasieskolan måste upplevas som något nytt.....	5
5.3	Valfrihet och ökad individualisering	6
5.4	Självständiga skolor.....	6
5.5	Värdera yrkeskunskaper	6
5.6	Rätt signaler till gymnasieeleverna.....	7
6	Förslag.....	7
6.1	Ändra behörighetsreglerna till gymnasiet.....	7
6.2	Betyg och prov som grund för urval.....	8
6.3	Låt även friskolor driva individuella programmet (IV)	9
6.4	Ökad individualisering	9
6.5	Färre kärnämnen – fler karaktärsämnen	10
6.6	Alternativa kurser i kärnämnen på de yrkesinriktade programmen	10
6.7	Inför garanterade kurser.....	11
6.8	Tillåt entreprenader.....	11
6.9	Inrätta en modern lärlingsutbildning.....	12
6.10	Höj lärarkompetensen.....	12
6.11	Stärk och professionalisera studie- och yrkesvägledningen i grundskolan och gymnasiet	13
6.12	Behåll kursbetygen, inför inte ämnesbetyg.....	13
6.13	Fler steg i betygssystemet.....	14
6.14	Möjlighet att höja betyg under gymnasietidens gång genom särskild prövning	15
6.15	Examinationen delas i två.....	15
6.16	Viktning av betyg vid intagning till högskolan.....	16
6.17	Rätt till studier för högskolebehörighet inom komvux	16

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vikten av att eleverna har erforderliga kunskaper med sig från grundskolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om bristerna i dagens gymnasieskola som leder till att en av tre gymnasieelever inte får slutbetyg inom de tänka tre åren.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ändra behörighetsreglerna och stegvis införa en meritvärdesgräns för behörighet till gymnasiet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att endast betyg och prov skall utgöra grund för urval till gymnasiet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att friskolor skall tillåtas driva det individuella programmet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ökad individualisering.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om möjligheter att läsa högskolekurser i gymnasieskolan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att gymnasieelever bör få välja huvuddelen av sin utbildnings utformning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en tydligare kursutformning av gymnasiet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om antalet kärnämnen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om alternativa kärnämneskurser i svenska, matematik, engelska och historia på de yrkesinriktade programmen.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en garanti att alla elever skall kunna läsa dagens kärnämnen.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om entreprenader.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en modern lärlingsutbildning med andra mål än den skolför-lagda utbildningen och utan krav på kärnämnen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lärarfortbildning.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att stärka studie- och yrkesvägledningen.
17. Riksdagen beslutar att upphäva beslutet att återinföra ämnesbetyg i en-lighet med vad som anförts i motionen.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa fler steg i betygsskalan.

Fel! Okänt namn på

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge elever möjlighet att tentera upp sina betyg under gymnasietidens gång.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att två examina införs – en akademisk som ger grundläggande högskolebehörighet och en yrkesexamen.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om viktning av betyg vid antagning till högskola.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till studier på komvux för att få högskolebehörighet.

4 Dagens gymnasieskola

Inledningsvis vill vi slå fast att gymnasieskolan i många stycken är bra. Många kan vittna om hängivna lärare och studier som verkligen bidrar till ett lustfyllt lärande och personlig utveckling. När detta är sagt måste man ändå konstatera att gymnasiet brottas med flera bekymmer.

Gymnasiekommittén 2000 redovisar en mängd erfarenheter av dagens gymnasieskola. Det negativa som lyfts fram är att många elever upplever stress, att det brister i helhetssynen i utbildningen, att det individuella programmet svällt samt att övergången mellan grundskola och gymnasiet upplevs som svår av vissa elever. Lite rapsodiskt noteras också att många elever inte får slutbetyg.

Många elever anser också att studierna är för styrda och att för mycket är obligatoriskt. Eleverna på de yrkesinriktade programmen ser för svag koppling mellan kärnämnen och den utbildning de går på. I yttrandena över Gymnasiekommitténs betänkande framhåller flera remissinstanser behovet av större fokus på djup i såväl baskunskaper som spetskunskaper och yrkeskunskaper. Svenskt Näringsliv menar att det för deras medlemsföretags framtid är nödvändigt att yrkeskunskaperna, både de praktiska och de teoretiska, måste vara det viktigaste i yrkesutbildningen.

4.1 Fler och fler klarar inte gymnasieskolan inom avsedd tid

Det är allvarligt att det mest uppenbara av alla kvalitetsproblem, att en så stor del av eleverna inte slutför studierna inom avsedd tid, inte uppmärksammas mer av regeringen. Det måste betecknas som helt oacceptabelt att endast två av tre elever slutför en treårig utbildning på tänkta tre år och endast tre av fyra inom fyra år. Det är gymnasieskolans allra största misslyckande och problem. Det innebär ett resursslöseri med både humankapital och skattepengar och bidrar till att svenska ungdomar inträder på arbetsmarknaden senare än någonsin. Läsåret 1993/94 i det gamla linjegymnasiet fullföljde 92 procent av eleverna utbildningen inom fyra år.

4.2 Dåliga förkunskaper från grundskolan

Ett annat grundläggande problem är att så många börjar gymnasiet utan att ha de nödvändiga förkunskaperna. Det är förvisso brister i grundskolan som förorsakar detta, men ändå påverkar det gymnasieskolans funktionalitet och effektiviteten i hela utbildningssystemet. Det är ett problem att det individuella programmet blivit ett av de största programmen och att eleverna vistas där allt längre tid. Det kan aldrig vara vare sig mänskligt eller ekonomiskt försvarbart att skjuta problem framför sig på det sätt som sker nu.

4.3 Högskolans behörighets- och antagningsregler skickar fel signaler

Högskolans behörighets- och antagningsregler skapar fel incitament för gymnasieeleverna. Många ungdomar läser om kurser de redan fått ett godkänt betyg i på komvux för att få bättre betyg, s.k. konkurrenskomplettering. Därmed får de bättre förutsättningar att komma in på den högskoleutbildning de önskar. Den s.k. Tillträdesutredningen (SOU 2004:29) beräknar kostnaderna för detta till 200 miljoner kronor per årskull. Dessutom läser många lätta kurser på gymnasiet för att få bra betyg i stället för att läsa kurser de har nytta av. Det leder till utarmning av bl.a. språkkunskaperna och att kurser som uppfattas som svårare väljs bort. Fördjupning i ämneskunskaper gynnas över huvud taget inte.

5 Utgångspunkter för den moderata politiken

5.1 Ingen radikal omläggning av gymnasiets struktur

Gymnasieskolan har genomgått flera omvälvande förändringar under de senaste tio åren. Nu behöver skolan arbetsro för att kunna koncentrera sig på det interna kvalitetsarbetet. En utgångspunkt måste därför vara att endast genomföra de förändringar som är verkligt nödvändiga. Den grundläggande strukturen med kurser fungerar i stort sett bra och är uppskattad och skall därför bestå. Ungdomarna skulle inte gynnas av en radikal omläggning av hela gymnasiets struktur.

5.2 Gymnasieskolan måste upplevas som något nytt

Efter en nioårig grundskola behöver eleverna nya utmaningar. De måste känna att de betraktas som mer vuxna och kapabla individer genom att de få vara mer delaktiga i sin egen utbildning. Det måste innebära större valfrihet och större ansvarstagande.

Fel! Okänt namn på

En del av den kritik som riktats mot gymnasieskolan handlar om att den håller på att grundskolefieras. En orsak kan vara den ökande teoretiseringen, som hänger ihop med den stora basen av kärnämnen som alla elever måste läsa. Dessa ligger ofta i början av gymnasietiden, och de elever som valt utpräglade yrkesprogram möter inte de yrkesämnen de vill i tillräcklig omfattning. I stället tvingas de läsa kurser de inte är motiverade för och inte anser sig behöva, vilket leder till avhopp. En annan orsak kan vara den allt större andelen elever som inte är godkända i alla ämnen i grundskolan. För att de skall hänga med måste gymnasieskolan av naturliga skäl reparera tidigare brister och inledningsvis lägga större fokus på repetition för att eleverna skall kunna följa undervisningen. För de elever som är godkända i alla ämnen uppfattas repetitionen inte som särskilt stimulerande och ny.

5.3 Valfrihet och ökad individualisering

Det är viktigt att slå vakt om elevernas valfrihet. Egna självständiga val ökar ansvarstagandet och motivationen och bidrar därmed till bättre resultat. Ytterst handlar det om att se varje individ. Ingen människa är den andra lik. Alla elever har egna mål i livet, egna ambitioner att uppnå och förmågor som de vill utveckla. Gymnasieskolan måste vara så flexibel att elevernas olikheter ges utrymme. En av de stora styrkorna i dagens gymnasiestruktur är att den verkligen möjliggör en anpassning till varje individ. Därför är det viktigt att slå vakt om valfriheten och öppna upp för eleverna att göra fler egna vägval.

5.4 Självständiga skolor

Om skolorna skall kunna möta eleverna utifrån deras individuella förutsättningar måste de vara fria att organisera undervisningen så att målen nås bäst. Här lämnar dagsläget mycket övrigt att önska. Den statliga utredningen Skolans ledningsstruktur (SOU 2004:116) ger en bild av hur styrningen fungerar generellt. Enligt utredaren är gymnasierektorerna minst fria av alla rektorer. Endast 67 procent av gymnasierektorerna anser att de har befogenhet att själva utforma sin organisation.

5.5 Värdera yrkeskunskaper

Den rådande socialdemokratiska skolkulturen gör dessvärre att akademiska och teoretiska studier värderas högre än yrkesutbildning och praktiskt kunnande. Det märks inte minst på att de teoretiska kärnämnen fått stort utrymme även på yrkesinriktade program. Exempelvis skall all gymnasieutbildning ge grundläggande behörighet till högskolan. Därmed tonas yrkesämnen ned till förmån för mer teori på yrkesutbildningarna.

Det är också märkligt att den socialdemokratiska ambitionen att minst 50 procent av en årskull skall gå vidare till högskolan paras med en gymnasie-

struktur som har som mål att 100 procent skall göra det. Vi moderater menar att yrkeskunskaper är värdefulla och behövliga.

5.6 Rätt signaler till gymnasieeleverna

Universitetens och högskolornas behörighets- och urvalsregler skall styra gymnasieeleverna på ett mer medvetet sätt än vad som hittills skett. Det är viktigt att tillträdesbestämmelserna styr på ett sådant sätt att goda och önskvärda beteenden premieras. De skall prognostisera studieframgång, men samtidigt vara enkla, överblickbara, stabila, rättvisa och rättssäkra.

6 Förslag

Utifrån ovan beskrivna problemställningar och utgångspunkter föreslår vi här ett antal konkreta förändringar som kan bidra till att höja kvaliteten i gymnasieskolan.

6.1 Ändra behörighetsreglerna till gymnasiet

Det var bra att behörighetskrav infördes till gymnasieskolan, det markerar att vissa förkunskaper krävs för gymnasiala studier. Däremot är det tragiskt att så många inte är behöriga, trots att kraven är tämligen lågt ställda. Var tionde elev är inte behörig, dvs. har inte nått betyget Godkänd i svenska, engelska och matematik. Ytterligare 15 procent av eleverna når inte betyget Godkänd i något av de övriga ämnena och kan därför sägas ha sämre förutsättningar att klara gymnasieskolan. Dessa luckor i förkunskaperna är en av de viktigaste orsakerna till omfattande avhopp, byte av program och att så många elever läser på det individuella programmet.

Det finns berättigad oro för att grundskolan utvecklas till en treämnesskola, dvs. att resurserna koncentreras mot att eleverna får betyget Godkänd i de tre behörighetsgivande ämnena. Därmed riskerar andra uppdrag att hamna i skymundan.

Det är lätt att ifrågasätta de nuvarande behörighetsreglernas relevans. En behörig elev med endast tre godkända betyg från grundskolan (meritvärde 30) har exempelvis små förutsättningar att klara ett naturvetenskapligt program. Samtidigt kan kanske en elev som har höga betyg totalt, men betyget Icke godkänd i engelska, på grund av att han/hon kom till Sverige sent, klara exempelvis omvårdnadsprogrammet.

Kraven är generellt sett för låga och för dåligt anpassade till vilken utbildningsinriktning eleven skall läsa. Grundprincipen bör vara att grundskolan måste klara av sitt uppdrag, dvs. att förmedla de kunskaper som slås fast i läroplan och kursplaner. Varje nivå i skolsystemet måste klara sitt uppdrag och inte skjuta över det till nästa. Men att i ett slag kräva minst betyget God-

Fel! Okänt namn på

känd i alla ämnen skulle utestänga var fjärde elev från gymnasiet. Det är inte rimligt.

Redan nu måste emellertid förändringar i behörighetsreglerna göras, så att de bättre speglar elevernas förutsättningar att klara att gymnasiestudierna och inskräper vikten av grundskolans kunskapsmål. Vi förordar därför att en meritvärdesgräns införs och att eleverna skall vara godkända i vissa ämnen. Vårt förslag innebär en stegvis breddning och anpassning av intagningskraven. Detta kan åstadkommas med hjälp av en meritvärdesgräns, som stegvis höjs. En gräns vid 150 poäng kan exempelvis innebära att man har betyget Godkänd i 15 av de 17 ämnena och Icke godkänd i två. Med ett sådant antagningssystem finns också möjlighet att anpassa kraven efter olika utbildningar.

Samtidigt räcker inte meritvärdesgränsen som ensam behörighetsgivare. Utan tillräckliga kunskaper i svenska och matematik får eleverna närmast omöjligt att klara gymnasiala studier. Oavsett vilket program man söker behövs grundläggande kunskaper i svenska språket och matematik från grundskolan. För att markera kravet på vilka förkunskaper som krävs förordar vi att Godkänd i svenska och matematik behålls.

Sammanfattningsvis utformar vi därför behörigheten som en meritvärdesgräns kombinerat med lägst Godkänd i svenska och matematik. Kraven bör successivt skärpas i takt med att kvalitetshöjningen i grundskolan ger effekt. De förändringar vi föreslår skulle betona grundskolans uppdrag och inte minst bättre spegla elevernas förutsättningar att klara gymnasiala studier.

6.2 Betyg och prov som grund för urval

Riksdagen har fattat beslut om s.k. frisökning, dvs. att alla elever får möjlighet att söka alla gymnasieskolor i hela landet och elevens hemkommun är skyldig att betala om eleven kommer in. Det är bra, men förändringen sätter fingret på ett annat problem. När fler elever söker till en skola än vad skolan kan ta emot, måste nämligen ett urval ske.

Friskolorna gör urvalet via betyg eller intagningsprov, exempelvis för estetiska program. För de kommunala skolorna är urvalsreglerna mer komplicerade. Hemkommunens elever har företräde framför elever som bor i andra kommuner, såvida den sökta utbildningen inte saknas i den utsocknes elevens hemkommun då eleverna skall jämföras. Om det ändå behövs ett urval kan det antingen ske via närhet, betyg eller lottning. Detta är inte överblickbart för eleverna och upplevs inte som rättvist. Dessutom är det lätt att manipulera och gynnar elever som kan komma över en bostad i närheten av den skola de vill gå i.

Vår utgångspunkt är att eleverna genom egna ansträngningar skall kunna påverka vilken skola de kommer in på. Ansträngningen måste väga tyngre än familjens bostadsadress, lottens avgörande eller allmänt godtycke. Det måste alltid löna sig att prestera lite mer. En sådan princip skapar incitament för goda insatser och stimulerar därmed elever att prestera bra i grundskolan.

Slutsatsen är att urval till gymnasieskolan generellt bör ske utifrån betyg eller prov. Det ger förutsägbarhet och alla elever får samma rätt. Ambitionen

bör givetvis vara att skolorna skall ta emot de elever som sökt dit. Om det inte är möjligt att utöka organisationen utifrån elevernas intresse, så blir elevernas andra- och tredjehandsval aktuella.

I dag är det tillåtet att göra urval genom användning av prov inom estetiska ämnen och idrott. Vi vill vidga detta och i princip inte förbjuda användning av prov i något ämne om skolan skulle finna det motiverat för att bedöma vilka elever som har bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det som kan ligga nära till hands är t.ex. språkrav på internationellt inriktade utbildningar.

6.3 Låt även friskolor driva individuella programmet (IV)

De fristående gymnasieskolorna har i dag inte rätt att ta emot elever på det individuella programmet. Att på detta sätt utesluta arrangörer som är villiga att ta sig an elever som inte har tillräckliga förkunskaper för gymnasiet är inte motiverat. De fristående skolorna är ofta små och kan erbjuda miljöer som verkar gynnsamt på studietrötta ungdomar.

Under förutsättning att eleverna själva väljer den fristående skolan och att skolan uppfyller de sedvanliga kvalitetskraven bör den ha möjlighet att driva det individuella programmet. Nuvarande förbud bör tas bort.

6.4 Ökad individualisering

Kursutformningen av gymnasieskolan möjliggör en stark individualisering. Samtidigt utgör programstrukturen en begränsning och vissa skolor organiserar undervisningen så att valmöjligheterna minimeras till förmån för färdiga utbildningspaket.

I stället för att tvinga eleverna att läsa olika kurser bör utrymmet för individuella val öka. Det innebär inte att eleverna måste välja otraditionellt, de kan såväl följa breda utstakade spår som göra egna avstickare. Elevernas egna ambitioner bör i högre grad styra organisationen.

Det behövs en struktur där gymnasieskolans examinationskrav och högskolans tillträdesregler sänder tydliga signaler till eleverna. Eleverna skall veta vad de behöver läsa för att uppnå nödvändiga förkunskaper och därmed öka sina möjligheter att komma in på den utbildning de vill efter gymnasieskolan. Det innebär inte att hela programstrukturen måste göras om, utan att kursutformningens fördelar tas till vara fullt ut och att de individuella valen utökas.

För de elever som går studieförberedande program bör en variant av det amerikanska "advanced placement" systemet prövas. Det innebär att högskolekurser görs valbara för elever redan i gymnasieskolan. Dessa kurser ges av särskilt utbildade lärare och tentamen ordnas tillsammans med ett högre lärosäte.

Fel! Okänt namn på

6.5 Färre kärnämnen – fler karaktärsämnen

Kärnämneskurserna upptar en stor del av utrymmet på samtliga program, 750 poäng av totalt 2 500. Detta är för omfattande och en av orsakerna till studieavbrott och dåliga resultat. I huvudsak är det elever på yrkesinriktade program som helt enkelt inte är motiverade för flera av dessa kurser. Samtidigt tar den stora omfattningen av kärnämnen tid från fördjupning.

Vår uppfattning är att samtliga gymnasieelever bör läsa svenska, engelska, matematik, samhällskunskap och historia till en omfattning av sammanlagt 600 poäng (200 poäng svenska, 100 vardera av engelska, matematik, samhällskunskap och historia), ungefär 25 procent av gymnasiepoängen. Detta lämnar utrymme för att öka tiden för karaktärsämnen och fördjupning.

6.6 Alternativa kurser i kärnämnen på de yrkesinriktade programmen

Dagens kursplaner i kärnämnen är desamma för samtliga elever, vilket program man än går. Sedan en tid pågår ett arbete med s.k. infärgning, att stoff till kärnämnen hämtas från det program man läser. Exempelvis kan elever på fordonsprogrammet läsa om bilar och motorer i svenska och engelska, elever på naturbruksprogrammet kan ta hästen som utgångspunkt i naturkunskap, matematiska beräkningar, svenska etc. Ämnesövergripande arbetslag som fungerar väl kan åstadkomma mycket. Det är en positiv ambition, samtidigt som man måste inse att en total infärgning inte är möjlig. Grammatik, litteratur, ordförståelse, algebra, ekvationer – sådant går inte alltid att färga in.

Flera elever på de yrkesinriktade programmen upplever kärnämneskurserna som svåra och onödiga. Sannolikt hör det ihop med att de inte ser någon tydlig koppling till den utbildning de går. Syftet med den gemensamma kärnan är främst att ge alla elever allmän behörighet till högskolestudier. Det är vällovt, men inte särskilt verklighetsförankrat. Alla elever vill inte studera vidare på högskolan efter gymnasieskolan, inte ens hälften vill det.

Det är inte rimligt att alla elever på bygg- och fordonsprogrammen skall tvingas läsa kurser för att bli högskolebehöriga när endast en procent av dem går vidare till högskolan. Grundskolan skall ge den gemensamma kärnan av kunskaper som svenska medborgare behöver. Dessutom är gymnasiet en frivillig utbildning.

Vårt förslag är att alternativa kurser i svenska, engelska, matematik och historia införs för elever på yrkesinriktade program. Kurserna skall ha en tydlig inriktning mot det program man går, men inte ge högskolebehörighet. Kunskapsinnehållet blir därför annorlunda i dessa kurser, jämfört med dagens kurser. Alternativa kurser i samhällskunskap bedömer vi däremot inte som nödvändigt eftersom detta ämne lättare går att färga in i respektive program och dessutom innehåller stoff som är programövergripande, exempelvis demokratifrågor, konsumentkunskap och ekonomi.

6.7 Inför garanterade kurser

Våra förslag på större valfrihet för eleverna, färre kärnämnen och det faktum att alla program inte längre automatiskt ger grundläggande behörighet till högskolestudier gör att vi även föreslår nya regler om att alla elever skall garanteras möjligheten att läsa vissa kurser, oavsett vilket program de går.

Det är viktigt att de elever som har för avsikt att studera vidare på högskolan eller åtminstone vill ha den dörren öppen direkt efter gymnasieskolan ges möjlighet att läsa de kärnämneskurser som ger högskolebehörighet.

Dessa garanterade kurser, som skolan måste erbjuda eleven inom ramen för de 2 500 poängen eller som utökad studiekurs, skall omfatta dagens kärnämneskurser (svenska A och B, matematik A, engelska A, samhällskunskap A, religionskunskap, estetisk verksamhet, naturkunskap, idrott och hälsa) samt historia A.

Med denna lösning har alla elever en möjlighet att kombinera en starkt yrkesinriktad utbildning med kurser som ger grundläggande högskolebehörighet. Även utifrån ett bildningsperspektiv är det motiverat att eleverna skall kunna läsa vissa kurser, oavsett vilket program de går. Med denna modell tvingas ingen elev läsa svåra och högskoleförberedande kurser, men ger dem som så vill en möjlighet. Vi öppnar dörren och låser ingen ute.

6.8 Tillåt entreprenader

Kommuner och skolor kan i dag välja att lägga ut vissa kurser/ämnen inom gymnasieskolan på entreprenad. Den möjligheten finns beträffande vissa karaktärsämnen, men inte när det gäller kärnämnen. Som vi ser saknar detta förbud motiv.

Flera kommuner upphandlar regelbundet vuxenutbildningen i konkurrens och där finns inte motsvarande inskränkning. Skolverket har i nationella utvärderingar visat på positiva erfarenheter av konkurrens och utbildningar på entreprenad. Det har bidragit till nytänkande både vad gäller pedagogik och organisation samt har medfört lägre kostnader. Inte minst inom yrkesämnen det individuella programmet och lärlingsutbildningen kan entreprenadmodellen bidra till nytänkande och utveckling.

Inom gymnasieskolan finns hela skolor som drivs i fristående regi. Det sker inte på entreprenad från kommunen eller skolan, utan skolan har ett eget uppdrag och driver hela program och står under statlig tillsyn. Även om entreprenader skulle tillåtas fullt ut lär friskoleformen vara den dominerande även framgent. Vi ser dock att det kan finnas lägen när samarbete mellan kommun/skola och en organisation eller privat företag behöver manifesteras i ett avtal och då är entreprenadformen ofta tydlig och bra. Nuvarande förbud verkar hindrande i kvalitetsarbetet och bör därför avskaffas.

I sammanhanget är det viktigt att påpeka att huvudmannaneutralitet skall råda, dvs. att skollagens bestämmelser och kvalitetskrav skall gälla även för entreprenader.

Fel! Okänt namn på

6.9 Inrätta en modern lärlingsutbildning

Det finns en grupp ungdomar som inte är det minsta akademiskt intresserade, men som gärna vill ha en tydlig yrkesutbildning direkt i arbetslivet. Det kan handla om traditionella hantverksyrken, men också om yrken i kultursektorn och i småföretag. Genom att eleverna från början kommer ut i arbetslivet får de möjlighet att dels känna om de passar för yrket, dels få förståelse för vilka kunskaper de behöver förvärva i gymnasieskolan. Många gånger kan intresset för kärnämnen väckas hos elever som är skoltrötta när de upptäcker att kunskaper i svenska och engelska är nödvändiga för att kommunicera med kunder och kunna läsa manualer.

Vi vill slopa kravet att alla elever skall uppnå högskolebehörighet. Vi vill också införa alternativa kärnämneskurser och öppna upp för entreprenadlösningar. Då kommer nya förutsättningar för en modern lärlingsutbildning, som utgår från såväl ungdomarnas som företagets verklighet, att skapas. Nuvarande krav på att lärlingsutbildningen skall ha samma mål som skolförlagd utbildning skall ändras. Alternativa mål för lärlingsutbildning måste arbetas fram. I det arbetet måste ett lokalt och regionalt perspektiv lyftas in.

Lärlingsutbildningen bör vara kopplad till en gymnasieskola. Då får eleven också möjlighet att läsa kärnämnen om han eller hon vill det på ett naturligt sätt. I övrigt är det viktigt att skolan och lärlingens arbetsplats är jämbördiga parter och att de ekonomiska villkoren är rimliga. Lärlingsutbildningen bör kunna skötas som en entreprenad där båda parter är överens om ersättningen.

En ständig tvistefråga är om eleven skall vara anställd hos lärlingsföretaget eller om det uteslutande skall ses som en utbildningsfråga och lärlingen betraktas som elev. Vår bedömning är att det trots allt i huvudsak handlar om en utbildningsinsats som företaget sköter och skall ha betalt för, även om lärlingen också utför ett arbete i produktionen. Därav följer att lärlingen inte kan förvänta sig hög ersättning för det arbete som utförs. Sannolikt är ersättningsnivån i dag ett avgörande hinder för rekryteringen av nya lärlingar och därför bör nuvarande avtal ses över.

6.10 Höj lärarkompetensen

Lärarnas kompetens och erfarenhet är avgörande för elevernas studieframgång, det visar snart sagt all forskning. Därför är det alarmerande att endast tre av fyra gymnasielärare har pedagogisk högskoleutbildning. Dessutom avsätts generellt sett för lite resurser till fortbildning och kompetensutveckling för lärarna.

För att stärka lärarnas kompetens och höja deras status lägger Moderata samlingspartiet fram förslag om bl.a. en revidering av lärarutbildningen, akademisk lärarfortbildning och lärarauktorisering. För utförligare beskrivning av dessa förslag hänvisar vi till partiets övriga motioner inom utbildningsområdet.

6.11 Stärk och professionalisera studie- och yrkesvägledningen i grundskolan och gymnasiet

En del elever är väl medvetna om vad de vill och vad som krävs för att komma dit. Andra är mer osäkra och sökande i sina framtidsplaner. Denna osäkerhet kan till viss del avhjälpas med adekvat vägledning. Utan, eller med bristande, vägledning kan utbildningsperioden bli onödigt lång och många ändrar inriktning och hoppar av innan de hittar rätt.

Vägledningen behöver i ökad utsträckning resultera i att eleverna blir medvetna om vad deras val får för konsekvenser. Det faktum att så stor andel av eleverna hoppar av gymnasieskolan, väljer om och läser vidare på komvux visar att det finns stora skäl att gradera upp vägledningen både kvalitativt och kvantitativt.

6.12 Behåll kursbetygen, inför inte ämnesbetyg

Riksdagens beslut hösten 2004 att övergå från kursbetyg till ämnesbetyg i gymnasiet kommer att få långtgående konsekvenser och hotar i grunden hela systemet med kursutformning. De flesta experter på kursplaner och gymnasieskolans struktur pekar på problem i att införa ämnesbetyg i en kursutformad skola. Skolverket avråder bestämt, nackdelarna blir för stora. Vi delar den uppfattningen. Vi ser avskaffandet av kursbetygen som det första steget i att avskaffa valfriheten och den kursutformade gymnasieskolan. Vår bedömning är att gymnasieskolan inte skulle vinna på den omfattande förändring som en grundläggande ändring av betygssystemet skulle innebära, med kraftigt ändrade kursplaner, nya betygskriterier, en ny målhierarki med ämnesmål etc.

Den stora fördelen med kursbetyg, som många elever också inser, är att man kan lägga avklarade kurser bakom sig och gå vidare i sina studier. Elevernas prestationer under hela studietiden räknas. Eleverna får en snabb återkoppling och kan därmed bli motiverade eller vid behov snabbt få stöd. Kursbetygen ger också en enkel möjlighet att bygga vidare på komvux.

Regeringens förslag och riksdagens beslut innebär att s.k. kumulativa ämnesbetyg skall införas från den 1 juli 2007. Det innebär att ett nytt ämnesbetyg sätts varje gång en elev avslutar en kurs i ämnet och ersätter ett tidigare betyg i ämnet. Det kan låta enkelt och fungerar möjligen inom ämnen där kurserna bygger på varandra, exempelvis matematik och språk. Däremot blir det mycket svårare i ämnen där kurserna inte bygger på varandra utan är mer parallellställda. De flesta ämnen är av denna karaktär, exempelvis teknikutveckling, omvårdnad, fordonsteknik, byggt teknik och biologi.

En och samma lärare har oftast inte alla kurser inom ämnet – vem skall sätta betygen? Om man har läst de flesta kurser inom ämnet på gymnasieskolan, men kompletterar med ytterligare en eller två inom komvux med en annan lärare och flera år senare – vem bedömer kunskaperna och sätter betygen då?

Fel! Okänt namn på

Eftersom det sist satta betyget skall vara en sammanvägning av kunskaperna inom ämnet i alla lästa kurser försvinner tidigare satta betyg i ämnet. Då uppstår två negativa effekter.

För det första måste en ny målhierarki skapas, ämnesmål och betygskriterier för de olika ämnena. Det innebär ett stort merarbete och skapar ovisshet om relationen till de övergripande programmålen och de mer detaljerade kursplanemålen. Vi anser inte att skolan behöver fler mål och definitivt inte en ny målhierarki. En fråga man måste ställa sig är: Kan en elev få betyget Mycket väl godkänd om den bara läst en kurs i ämnet? Utifrån ett ämnestänkande bör det inte vara möjligt att nå så högt mål och därmed betyg om man exempelvis endast läst kursen biologi A i ämnet biologi eller endast några av de nio kurserna i ämnet teknikutveckling. Då ändras betygssystemet väsentligt.

För det andra, om man ändå kommer fram till att man kan få höga betyg redan på de inledande kurserna, kan man fundera över hur eleverna agerar om de fått betyget Mycket väl godkänd i en kurs. Vågar de gå vidare till nästa kurs och därmed riskera sänkt betyg? Inför varje ny kurs inom ämnet sätter man det tidigare ”i pant”. Med tanke på elevers anpasslighet och uppfinningsrikedom är det troligt att många elever skulle rygga för fördjupningar och i stället välja nya ämnen om de fått ett högt betyg.

Ytterligare en aspekt handlar om de höga kostnader som en ändring av betygssystemet är förenat med. Kostnaderna beräknas av Svenska Kommunförbundet till över 1,2 miljarder kronor i form av massivt kursplanearbete, ämneskonstruktion, implementering och inte minst omfattande fortbildning på skolor. Det känns helt oförsvarligt med tanke på att man inte vinner något på ändringen. Ämnesbetyg ger inte färre betygstillfällen, inte färre slutbetyg och minskar därmed heller inte betygssressen, vilket förespråkarna för ämnesbetyg hävdar. Det riskerar dessutom att skapa negativ stimulans för fördjupning och motverkar därigenom själva syftet. Därför måste riksdagsbeslutet från hösten 2004 om övergång till ämnesbetyg upphävas och kursbetygen behållas som modell.

6.13 Fler steg i betygssystemet

Betygssystemet kräver fler betygssteg för att bli rättvist. Den oftast förekommande kritiken mot dagens betygssystem är att antalet betygssteg är för få. Gårdagens linjegymnasium hade fem betygssteg, dagens har tre (samt betyget Icke godkänd). Båda upplevs av elever och lärare som för få. Betyget Godkänd är alldeles för brett, vilket leder till att skolorna inför egna kompletteringar vid betyg på prov och andra arbeten. G+, VG- och VG+ är tre vanliga inofficiella kompletteringar. I kursbetygen får denna komplettering inte framgå. Där är det endast grundbetyget som gäller och då upplevs de stora stegen som orättvisa och felaktiga. Ju färre steg, desto trubbigare är betygssystemet och det urholkas därmed som informationskälla om elevens kunskapsutveckling.

6.14 Möjlighet att höja betyg under gymnasietidens gång genom särskild prövning

Så kallad konkurrenskomplettering inom komvux är mycket vanlig. Många elever väljer som strategi för att få höga betyg att läsa om gymnasiekurser på komvux. Det är ett resursslöseri som måste stävjas.

Ett av skälen till att elever läser om kurser på komvux för att få högre betyg är att de inte kan höja ett betyg under gymnasietiden. Detta förbud bör tas bort. Elever som på olika sätt inhämtat djupare kunskaper bör självklart när som helst kunna göra en särskild prövning, dock utan rätt till läroled undervisning.

Samtidigt som detta görs möjligt bör reglerna stramas upp för tillträde till komvux, så att det tydligt framgår att elever inte är behöriga att läsa en kurs som de har lägst betyget Godkänd i. De skattepengar dagens konkurrenskomplettering inom komvux kostar, av Tillträdesutredningen beräknade till 200 miljoner kronor per årskull, behövs bättre på andra håll i skolsystemet.

6.15 Examinationen delas i två

Moderata samlingspartiet välkomnar att en gymnasieexamen skall införas. Det ger ett internationellt gångbart bevis över genomgången gymnasieutbildning och är en tydligare kvalitetssäkring av gymnasieskolan. Tyvärr är den föreslagna examinationen för tunn. För att få gymnasieexamen skall eleverna endast vara Godkänd i kurser som omfattar 90 procent av poängen, varav projektarbetet/gymnasiearbetet skall vara med. Krav på Godkänd i svenska eller engelska finns inte, inte heller krav på Godkänd i avgörande yrkesämnen på de yrkesinriktade programmen.

Moderata samlingspartiet anser att det finns skäl att både skärpa och differentiera gymnasieexamen i en akademisk examen och en yrkesexamen. Den akademiska ger grundläggande behörighet till högskolan och skall omfatta Godkänd i kurser som omfattar 90 procent av de 2 500 gymnasiepoängen, varav svenska A och B, matematik A, engelska A samt projektarbetet/gymnasiearbetet. Kunskaperna som dessa kurser ger är nödvändiga som grund för samtliga utbildningar på högskolan. Projektarbetet bör benämnas examensarbete och utformas som ett tydligt slutarbete samt bedömas av utomstående examinator.

Yrkesexamen bör utformas tillsammans med respektive branschförbund, men ett riktmärke bör vara att den innebär Godkänd i kurser som omfattar 90 procent av de 2 500 gymnasiepoängen, varav de viktigaste kurserna i yrkesämnena. I förekommande fall bör någon form av gesällprov eller yrkesprov göras. Lärlingsutbildningen avslutas med en yrkesexamen särskilt anpassad för den lärlingsutbildning eleven genomgått.

Fel! Okänt namn på

6.16 Viktning av betyg vid intagning till högskolan

Tillträdesutredningen föreslog s.k. meritämnen för olika utbildningar, dvs. ämnen som inte är obligatoriska, men som ger meritpoäng i urvalsprocessen. Det är angeläget, att de blivande studenterna har så goda förkunskaper som möjligt både i de ämnen som de vill studera och i ämnen som är relevanta för den sökta utbildningen.

Målet är att se till att antagningsreglerna sänder rätt signaler till eleverna i gymnasieskolan, dvs. att det lönar sig att läsa fördjupningskurser och ämnen som är relevanta för den utbildning de vill läsa på högskolan. Med bättre förkunskaper får studenterna bättre förutsättningar att klara sin högskoleutbildning. Vi föreslår därför att betyg i ämnen som är relevanta för den sökta högskoleutbildningen skall vara meriterande och ge extra poäng i antagningsprocessen. Betyg i avancerade kurser bör också ge högre poäng än betyg i nybörjarkurser. Ett sådant system skulle ge tydliga signaler till eleverna i gymnasieskolan inför val av ämnen och kurser.

6.17 Rätt till studier för högskolebehörighet inom komvux

Elever som läst ett utpräglat yrkesinriktat program och inte är behörig till högskolan kan senare i livet vilja ändra inriktning på sitt yrkesval. Högskolan skall självklart inte vara stängd för dessa personer.

Oavsett om elever läst yrkesinriktade eller studieförberedande program kan det finnas behov av komplettering inom komvux för att få rätt behörighet för de vidare studierna. Det kan gälla fördjupning i matematik, naturvetenskapliga ämnen etc. Vi förordar att en generell rätt införs för vuxna att på komvux läsa de gymnasiekurser som ger behörighet till universitet och högskolor och som man tidigare inte har läst och har betyg i. Vi vill understryka att det inte skall vara högskolans och universitetens uppgift att tillhandahålla högskoleförberedande program, något som vi i dag ser tendenser till.

De elever som gått yrkesinriktade program i gymnasieskolan och inte har högskolebehörighet behöver komplettera flera ämnen. För de eleverna bör ett särskilt program på komvux inrättas. Studierna bör bedrivas i hög takt och endast fokusera på det som ger högskolebehörighet.

Stockholm den 28 september 2005

Sten Tolgfors (m)

Margareta Pålsson (m)

Ewa Björling (m)

Per Bill (m)

Peter Danielsson (m)

Tomas Högström (m)